

Smocze tajemnice

11 lutego 2010

Chińska gospodarka rozwija się w oszałamiającym tempie.

W ciągu ostatnich 17-u lat dynamika chińskiego PKB nie spadała poniżej 7% rocznie. Od 1992 r. do 1999 r. dynamika stopniowo zmalała z 14,2% do 7,6% rocznie. Przyspieszenie nastąpiło od 2000 r. Dynamika chińskiego PKB wzrastała aż do 11,9% w 2007 r. W pierwszym roku ogólnoswiatowego kryzysu w 2008 r. tempo wzrostu spadło do 9%. W porównaniu z Chinami kraje Zachodu wypadały blado. Stany Zjednoczone i kraje starej Unii Europejskiej ledwo wyciągały dynamikę PKB rzędu ok. 2-3%. Nawet Polska – tygrys Europy w stosunku do chińskich wyników nie ma się czym chwalić.

Punktem zwrotnym zmian aktywności gospodarczej w Chinach był przełom XX/XXI w. Przyjrzyjmy się zasadniczym trendom gospodarczym w tym okresie rozważając składniki PKB wg wydatków.

Lata 90-te XX wieku charakteryzowały się stabilnym udziałem konsumpcji w PKB rzędu ok. 60%. Nieco większą zmienność miał poziom inwestycji oraz eksportu netto (eksport minus import). W latach 1991-1993 udział inwestycji wzrastał, a malał eksportu netto (w 1993 r. niecodzienny dla Chin deficyt handlowy). Chińczycy finansowali inwestycje również zadłużaniem się za granicą. Ten trend odwrócił się w 1994 r. Stopniowo ograniczano inwestycje w kraju inwestując oszczędności w aktywa rezerwowe finansowane z większych nadwyżek w handlu zagranicznym.

W 1998 r. wiceprezydentem Chin został Hu Jintao.

W 1999 r. objął stanowiska w centralnych organach wojskowych Chińskiej Republiki Ludowej, a w 2002 r. zastąpił Jiang Zemina

na stanowisku sekretarza generalnego Komunistycznej Partii Chin. W 2003 r. objął funkcję prezydenta Chin, którą piastuje do dnia dzisiejszego. Proces przejmowania władzy zakończył w 2004 i 2005 r. gdy zastąpił Jiang Zemina na stanowiskach przewodniczącego Centralnych Komisji Wojskowych. Hu Jintiao skupił w swoich rękach władzę państwową, partyjną i wojskową. Z jego osobą bezpośrednio wiążemy diametralną zmianą strategii gospodarczej Chin od 2001 r.

Stałym elementem chińskiej polityki gospodarczej na początku XXI w. stało się ograniczanie dynamiki wzrostu konsumpcji poniżej tempa wzrostu PKB. W rezultacie udział konsumpcji z ponad 62% PKB w 2000 r. spadł do blisko 49% w 2007 r. Ten malejący trend był niezachwiany i konsekwentny. Zmniejszaniu dynamiki konsumpcji towarzyszyło zwiększanie tempa dynamiki inwestycji i eksportu netto. W latach 2001-2004 forsowano inwestycje które z 36% PKB wzrosły do 43% PKB. Z kolei w latach 2005-2007 drastycznie przyspieszyły inwestycje zagraniczne finansowane dzięki nadwyżce handlowej. Eksport netto wzrósł z ok. 2% PKB w 2003 r. do prawie 9% w 2007 r. Nadwyżki handlowe lokowano w formie rezerw zagranicznych. Wzrosły one ze 156 mld dolarów w 2000 r. do astronomicznej kwoty ponad 2,2 bln dolarów we wrześniu 2009 r. Chińczycy podają wartość rezerw denominując je w dolarach, co przy osłabieniu wartości dolara, nominalnie zwiększa dolarową wartość rezerw przechowywanych w formie innej niż aktywa dolarowe. Tym niemniej ich rezerwy są największe na świecie.

Polityka gospodarcza Chin w pierwszej dekadzie XXI w. jest ewenementem na skalę światową. Chińczycy obecnie konsumują mniej niż połowę swojej finalnej produkcji. Resztę wykorzystują do inwestycji w kraju i za granicą. Dzieje się tak mimo ryzyka niepokojów społecznych. Większość owoców pracy jest oszczędzana. Nie wiemy czy jest to efektem naturalnej skłonności do oszczędności (etyka konfucjańska?), bodźców finansowych (stopy procentowe?), czy też przymusu państwowego. Władze chińskie zaciskają społeczeństwu pasa na olbrzymią

skalę. Dlaczego ryzykują?

Zastanowienie budzi kariera Hu Jintao w najwyższych organach władz chińskich. Tuż po objęciu cywilnego stanowiska wiceprezydenta Chin, dwa kolejne to wiceprzewodnictwo Centralnej Komisji Wojskowej oraz Centralnej Komisji Wojskowej Komunistycznej Partii Chin. Organy te sprawują zwierzchnictwo nad siłami zbrojnymi Chin. Może to być przesłanką stwierdzenia, że kroki podejmowane przez Hu Jintao w zakresie polityki gospodarczej są bezpośrednio związane z obronnością Chin.

Dobłą okazją do próby zdefiniowania celów polityki gospodarczej Chin stwarza światowy kryzys gospodarczy. Uderzył on w Chiny w 2008 r. tuż po zakończeniu Olimpiady w Pekinie. Szok zewnętrzny wręcz wymusza podejmowanie strategicznych decyzji gospodarczych, które z uwagi na konieczne tempo i skalę mogą być łatwiej wychwycone z informacyjnego szumu.

Chińskie dane statystyczne są specyficzne. Przedstawiana wyżej dynamika PKB to dane od początku roku do danego kwartału w relacji do analogicznego okresu roku poprzedniego. Innymi słowy kolejne dane kwartalne w danym roku stopniowo budują obraz całego roku.

Trend spadkowy chińskiej dynamiki wzrostu gospodarczego rozpoczął się już pod koniec 2007 r. O ile do czasu letniej Olimpiady w 2008 r. można dyskutować czy nie było to wynikiem kończenia prestiżowych inwestycji, to załamanie wzrostu gospodarczego w IV kwartale 2008 r. i I kwartale 2009 r. wydaje się pokłosiem światowego kryzysu gospodarczego.

Zatrzymanie spirali w dół nastąpiło w II i III kwartale 2009 r. Szukając śladów chińskiej polityki gospodarczej musimy szczególnie skupić się na tym okresie.

Narodowy Urząd Statystyczny Chin nie publikuje danych o składnikach PKB w poszczególnych kwartałach. Stąd musimy

posiłkować się jakimiś estymatorami inwestycji i konsumpcji. Bezpośrednio dostępne są za to dane o eksporcie i imporcie. Od nich zacznijmy. W I półroczu 2009 r. nadwyżka eksportu dóbr i usług nad ich importem wyniosła 102,3 mld dolarów. Po kursie 6,83 juana za dolara wyniosła ona nominalnie ok. 698,7 mld juanów. Uwzględniając nominalny PKB w I półroczu 2009 r. eksport netto stanowił w tym okresie ok. 5% PKB. Oznacza to duży spadek z 8,9% PKB jeszcze w 2007 r. W porównaniu z I półroczem 2008 r. eksport netto był niższy aż o 20,8%. Oznacza to, że załamanie handlu zagranicznego przełożyło się na nominalny spadek chińskiego PKB w 2009 r. o ok. 1% ($0,05 \cdot 20,8\%$).

Przejdźmy do inwestycji. Za ich estymator weźmy wzrost nakładów na środki trwałe. Od stycznia do września 2009 r. Chińczycy zainwestowali w środki trwałe 13317,66 mld juanów, co stanowi wzrost o 33,3% w stosunku do analogicznego okresu roku ubiegłego. Na tej podstawie możemy szacować, że obecnie inwestycje stanowią ok. 61% PKB za pierwsze trzy kwartały 2009 r. Bum inwestycyjny dodał aż ok. 20% ($0,61 \cdot 33,3\%$) do dynamiki nominalnego PKB w 2009 r.

Została konsumpcja. Skoro inwestycje oraz eksport netto stanowią ok. 66% PKB w 2009 r. ($61+5$), to konsumpcja wynosi obecnie tylko ok. 34% PKB. Oznacza to dalszy, już drastyczny spadek w stosunku do udziału konsumpcji w PKB w 2007 r. (48,8%). Przyjmując założenie o stałości poziomu cen dynamika spadku konsumpcji w Chinach wynosi ok. -32%. Poszczególne komponenty PKB dają wówczas sumaryczny wzrost PKB o 8 % ($-0,34 \cdot 32\% + 0,61 \cdot 33,3\% - 0,05 \cdot 20,8\%$).

Mimo, że obliczenia mają charakter szacunkowy już sam rząd wielkości spadku konsumpcji o 32% w stosunku do roku ubiegłego jest porażający.

Dla pewności zweryfikujmy poczynione założenie o stałości cen (dzięki niemu porównaliśmy podawany przez chińskie władze oficjalny wzrost realny PKB dochodzący do 8% z szacunkowymi

zmianami nominalnymi komponentów PKB).

Ogłaszając dane o realnym wzroście PKB Chińczycy informują również o nominalnym PKB. Porównując dane nominalne z dynamiką realną uzyskamy wprost informację o zmianie poziomu cen w skali całej gospodarki – deflator PKB.

W ciągu 2008 r. chińskie ceny nie zaskakują. Wzrostowi PKB na poziomie ok. 9% towarzyszy inflacja na poziomie 5-8%. Jest to zjawisko typowe dla gospodarek z systemami bankowymi opartymi o emisję pieniądza fiducjarnego z częściową rezerwą. W systemach tych emisję pieniądza de facto powierzono prywatnym bankom, a te nie mają umiaru w kreowaniu pieniądza i długu, aby zarabiać na marży odsetkowej. Ale przejdźmy do 2009 r. To co się stało w 2009 r. należy uznać za ekonomiczny cud. Ośmioprocentowemu wzrostowi towarzyszy nie wzrost poziomu cen – inflacja, a niewielka deflacja – spadek poziomu cen. Spadek ten jest rzędu 0-3% rocznie w ujęcie deflatora PKB. Niecodzienna sytuacja z chińskimi cenami znajduje pełne potwierdzenie w najpopularniejszym wskaźniku inflacji – cen towarów i usług konsumpcyjnych. W okresie styczeń-wrzesień 2009 r. w stosunku do analogicznego okresu roku ubiegłego ceny konsumpcyjne w Chinach spadły o 1,1%. W ten sposób nasze założenie o stałości cen jest bliskie prawdy.

Skoro dostrzegamy zaskakujące zachowanie się cen, to z miejsca nasze spojrzenie kierujemy na pieniądz.

Dynamika szerokiego pieniądza M2 (gotówka w obiegu, depozyty bieżące i terminowe) w 2008 r. jest na poziomie 15-18 % rocznie. Kreacja pieniądza przekraczała realny wzrost gospodarczy (9%) i generowała zgodnie z teorią monetarystyczną inflację (5-8 %). Można powiedzieć modelowy przykład. Ale w 2009 r. model rozsypał się. Ze zdumieniem odkrywamy, że podaż pieniądza w Chinach w 2009 r. wzrasta od 25 do 30% w skali rocznej. Chińscy „drukarze” dorównują przodownikom z FED-u w Stanach Zjednoczonych, czemu się nie dziwimy bo w Chinach

wynaleziono i papier i banknoty. Ale przy wzroście gospodarczym rzędu 8 % powinniśmy spodziewać się inflacji rzędu 15-20%. Tymczasem nie tylko ceny nie rosną, a spadają o 2-3% w skali rocznej.

Na gruncie teorii monetarystycznej, a ściślej równania wymiany Fischera możemy ustalić jedynie, że pieniądź został zneutralizowany – ściągnięty z rynku przez wzrost oszczędności rozumianych jako wzrost skłonności do przechowywania sald gotówkowych przez podmioty w gospodarce narodowej.

W chińskiej gospodarce 2009 r. mamy do czynienia z paradoksami. Drastycznemu obniżeniu konsumpcji o prawie 1/3 towarzyszy spadek cen detalicznych tylko o ok. 1% rocznie. Z drugiej strony gigantycznemu popytowi inwestycyjnemu (wzrost o 1/3) oraz podobnej co do skali emisji pieniądza towarzyszy deflacja. Na tej podstawie możemy wysunąć przypuszczenie, że ceny w Chinach są w znacznym stopniu kontrolowane przez władze. Stawia to pod znakiem zapytania prawdziwość ogłaszanych przez Chiny danych o wzroście PKB w 2009 r. Nominalny roczny wzrost kwartalnego PKB w 2009 r. wynosił w Chinach ok. 4-7%. Przy 10-20 % tłumionej inflacji (deflator PKB w 2008 r. oraz wzrost podaży pieniądza w 2009 r. o 20-30%) może to oznaczać, że realny PKB mógł spaść nawet o 5-15% w skali rocznej.

Wniosek ten jest zbieżny z danymi o produkcji energii elektrycznej.

Do III kwartału 2008 produkcja energii wynosiła ok. 300 mld kWh miesięcznie. W IV kwartale 2008 i I półroczu 2009 r. produkcja energii spadła do ok. 270 mld kWh miesięcznie, tj. o ok. 10%.

W sytuacji poważnych wątpliwości, co do wartości realnych agregatów finansowych podawanych przez władze chińskie musimy znaleźć obiektywny sposób wyciągnięcia w miarę niezafałszowanej informacji ekonomicznej. Naszą uwagę przenosimy na dane o

fizycznej produkcji niektórych wyrobów. Poszukujemy tych wyrobów, których wzrost produkcji istotnie zwiększył się w II i III kwartale 2009 r.

Wśród środków transportu podwojono produkcję statków. Produkcja ciężkich i średnich traktorów wzrosła ok. trzykrotnie w stosunku do II półrocza 2008 r. osiągając rekordowe 54 tysiące w kwietniu 2009 r.

Wśród paliw wybija się produkcja kerozyny (paliwo lotnicze) i benzyn. Produkcję kerozyny zwiększono o około 50% do ponad 1,5 mln ton miesięcznie, a benzyny o ok. 15% do 6,2 mln ton miesięcznie.

Chińczycy w 2009 r. zwiększyli również istotnie produkcję nawozów sztucznych. Wzrosła ona o ok. 20% do poziomu rzędu 6 mln ton miesięcznie. W podobny stopniu zwiększyło się również wydobycie fosforanów jako substratu do produkcji nawozów i innych związków chemicznych.

Produkcja cementu wzrosła o ok. 20% do ok. 160 mln ton miesięcznie. Za zmianami produkcji cementu podążała produkcja włókien sztucznych.

Z produktów wysokoprzetworzonych zwróćmy uwagę na wyposażenie telefonii komórkowej oraz urządzenia elektrotechniczne. W marcu 2009 r. produkcja wyposażenia telefonii komórkowej (stacji bazowych) wzrosła ponad 4-krotnie osiągając poziom blisko 5 mln szt. miesięcznie. Natomiast produkcja urządzeń elektrotechnicznych wzrosła o ok. 60% osiągając poziom ok. 8 mln szt. miesięcznie.

Powyższe obszary gospodarki narodowej identyfikujemy z celami pobudzenia popytu inwestycyjnego dokonanego przez rząd Chin poprzez ekspansję monetarną (kredytową) z prawdopodobnym

stosowaniem kontroli cen w warunkach olbrzymiego zmniejszenia popytu konsumpcyjnego. Podkreślamy, że strategia ograniczania wzrostu konsumpcji była konsekwentnie stosowana przez Chiny od początku XXI w. Obecnie doszło do drastycznego przyspieszenia tego procesu. Wbrew pozorom nie jest to efektem załamania światowej gospodarki. Jak oszacowaliśmy upadek eksportu wpłynął na obniżenie dynamiki PKB w Chinach o zaledwie ok. 1%. Tym samym przyczyna załamania konsumpcji i wzrostu inwestycji ma charakter praktycznie wyłącznie wewnętrzchiński. Skala ograniczania konsumpcji jest bezprecedensowa i ma charakter wyjątkowy i nadzwyczajny.

Przy takich przesłankach możemy wysunąć hipotezę, że gospodarka chińska jest na drodze stopniowej mobilizacji. Proces ten jest analogiczny do rozwoju gospodarki Niemiec od 1933 r. Nie mamy pewności, co jest powodem takiego stanu. W grę wchodzi zagrożenie atakiem z zewnątrz, ogólnoswiatowa katastrofa naturalna albo przygotowanie do ekspansji terytorialnej na drodze militarnej. Nie jest wykluczone, że w grę wchodzi po trochu wszystkie te trzy czynniki.

W przypadku pierwszej opcji potencjalnym agresorem mogą być Stany Zjednoczone, szukające okazji do wywołania kolejnej wojny, która dałaby bodziec popytowy rozpadającej się gospodarce. W drugim wariantcie Chiny mogły podjąć przygotowania do akcji ratunkowej po globalnej katastrofie, którą może być impakt asteroidy. W trzecim wariantcie Chiny szykują się do wojny agresywnej o charakterze totalnym w celu zdobycia przestrzeni życiowej oraz zabezpieczenia dostępu do surowców naturalnych (przede wszystkim ropy naftowej).

Przedstawione wyżej efekty chińskich inwestycji w 2009 r. mogą mieć zastosowanie zarówno cywilne, jak i wojskowe. Traktory mogą być wykorzystane do masowych robót ziemnych np. przy budowie umocnień lub schronów, ale również mogą pod nimi kryć się po prostu czołgi. Statki mogą służyć do masowej ewakuacji ludności i wyposażenia z terenów zagrożonych, ale również do przerzutu wojska. Zapasy paliwa lotniczego mogą umożliwić

stworzenie mostu powietrznego w czasie ewakuacji, ale także być paliwem dla myśliwców i bombowców. Nawozy sztuczne mogą być magazynowane w celu zwiększenia plonów po katastrofie, ale mogą być również przykrywką kontrwywiadowczą dla produkcji materiałów wybuchowych i zapalających. Podobnie dualne zastosowanie może mieć prawdopodobnie istotnie zmodernizowana w połowie 2009 r. sieć łączności.

Konieczne staje się rozważenie ewentualnych zagrożeń dla bezpieczeństwa Polaków w analizowanych wariantach.

Autor: Tomasz Urbaś

Źródło: [Będzie lepiej – Tomasz Urbaś o kryzysie](#)

ŹRÓDŁA WYKRESÓW

<http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2008/html/C0204e.xls>

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/Quarterlydata/t20090210_402536586.htm

Źródło: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2008/html/C0217e.xls>

Źródło:

http://www.safe.gov.cn/model_safe_en/tjsj_en/tjsj_list_en.jsp?id=4

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/Quarterlydata/t20091023_402595613.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/Quarterlydata/t20090720_402573291.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/Quarterlydata/t20090420_402553046.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/Quarterlydata/t20090210_402536586.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/Quarterlydata/t20081024_402511911.htm

http://www.stats.gov.cn/was40/gjtjj_en_detail.jsp?searchword=gross+domestic&channelid=9528&record=12

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/Quarterlydata/t20080430_402477383.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/Quarterlydata/t20080125_402460282.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/Quarterlydata/t20071101_402441523.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/Quarterlydata/t20070801_402422551.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/Quarterlydata/t20070425_402401148.htm

<http://www.pbc.gov.cn/english/diaochatongji/tongjishuju/gofile.asp?file=2009S07.htm>

<http://www.pbc.gov.cn/english/diaochatongji/tongjishuju/gofile.asp?file=2008S07.htm>

<http://www.pbc.gov.cn/english/diaochatongji/tongjishuju/gofile.asp?file=2007S07.htm>

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20091027_402596478.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20090917_402587805.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20090813_402579143.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20090720_402573271.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20090617_402566129.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20090520_402560307.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20090420_402553043.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20090317_402545240.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20090210_402536626.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20081216_402526417.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20081024_402521575.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20081024_402511824.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20080916_402504394.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20080818_402498850.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20080722_402493634.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20080617_402486585.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20080521_402481420.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20080417_402474590.htm

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/monthlydata/t20080318_402468677.htm